

Araştırma Makalesi

Karadağ'da Küçük Stepan (Sahte Rus Çarı III. Petro) Dönemi (1767-1773) *

Sinan Yüksel*

(ORCID: 0000-0003-3055-7814)

Makale Gönderim Tarihi

01.08.2023

Makale Kabul Tarihi

05.10.2023

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Yüksel, S., "Karadağ'da Küçük Stepan (Sahte Rus Çarı III. Petro) Dönemi (1767-1773)", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 9/1 (Mart 2024): 863-888.

APA: Yüksel, S. (2024). Karadağ'da Küçük Stepan (Sahte Rus Çarı III. Petro) Dönemi (1767-1773). *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 9 (1), 863-888.

Öz

1766'da Karadağ'da kendisinin 1762'de öldürülen Rus Çarı III. Petro olduğunu iddia eden bir kişi ortaya çıktı. Bu kişi resmi belgelerde kendisine asla III. Petro demedi ve ismini Küçük Stepan (Scepan Mali-Stepan Malıy) olarak kullandı. Küçük Stepan'ın varlığı başta sınırlarına yakınlığından dolayı Venedik'i tedirgin etti ve harekete geçmesine neden oldu. Venedikliler Nisan 1768 ve Ekim 1768'de Karadağ'a askeri birlikler gönderdi. Stepan dağlara kaçmak zorunda kaldı. Venedikler köyleri işgal edip Küçük Stepan'ı destekleyenleri cezalandırdılar. Osmanlı Devleti de cizyesini ödemediklerinden ve bölgedeki Müslümanlara saldırılarından dolayı ordularını Karadağ'a gönderdi. Osmanlı Devleti ile 5 Eylül 1768'de yapılan savaşta Küçük Stepan'ın ordusu kuşatıldı ve

* Bu çalışma, PİESS (Platform of International Eastern European Studies) tarafından 04-06 Mayıs 2023 tarihlerinde Sinop'ta düzenlenen *VI. Uluslararası Doğu Araştırmaları Kongresi* adlı kongrede sunulan bildiri metninin genişletilmiş halidir.

* Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye, sinanyksel@yahoo.com.

Assist. Prof. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of History, Turkey.

yenilgiye uğratıldı. Küçük Stepan zor kaçabildi. Rusya, Küçük Stepan'ın sahtekâr olduğunu bildirmek ve Osmanlı Devleti ile başlayan savaşta destek alabilmek için 1768'de Prens Dolgorukov'u Karadağ'a gönderdi. Dolgorukov başlangıçta Küçük Stepan'ı tutuklatsa da sonrasında ondan Osmanlı Devleti'ne karşı mücadelede yararlanmak için serbest bıraktı. Venedik, Osmanlı Devleti ve Rusya'nın müdahalelerine rağmen Küçük Stepan Karadağ'ı yönetmeye devam etti. Küçük Stepan 1770 yılında bir yol yapımını denetlerken barutun erken patlamasından dolayı kör oldu. Brceli manastırından ülkeyi yönetmeye devam etti.

Ağustos 1773'te Osmanlı Devleti'nin İşkodra Valisinin tuttuğu bir Yunanlı tarafından kaldığı manastırda öldürüldü. Küçük Stepan saltanatının ilk anlarından itibaren, sadece tebaasını ikna etmeye değil, aynı zamanda sert önlemlere de başvurarak, iç çatışmaları sona erdirmeye ve düzeni sağlamaya çalıştı. Sonuç olarak, toplumun barışını ve uyumunu sağlamayı başardı. Karadağ'da ilk kez onun sayesinde yasama ve yargının temelleri atıldı.

Anahtar Kelimeler: Küçük Stepan, III. Petro, Karadağ, Osmanlı Devleti, Venedik, Rusya.

Stephen the Little (Fake Russian Tsar Pedro the Third) Era in Montenegro (1767-1773)

Abstract

In 1766, a person appeared in Montenegro claiming to be Peter III, the Russian Tsar who was murdered in 1762. He never called himself Peter III in official documents and used the name Stepan Maliy. The presence of Stepan Maliy, particularly due to his proximity to its borders, alarmed Venice and prompted them to take action. The Venetians sent troops to Montenegro in April 1768 and October 1768. Stepan had to flee to the mountains. The Venetians occupied villages and punished those who supported Stepan Maliy. The Ottoman Empire sent its armies to Montenegro as they did not pay the jizya (tax paid by non-Muslim populations to their Muslim rulers) and attacked Muslims in the region. In the battle with the Ottoman Empire on September 5, 1768, Stepan Maliy's army was surrounded and defeated. Stepan Maliy barely escaped. Russia sent Prince Dolgorukov to Montenegro in 1768 to declare Stepan Maliy as an impostor and to gain support in the war with the Ottoman Empire. Although Dolgorukov initially had Stephen the Little arrested, he later released him to take advantage of him in the fight against the Ottoman Empire. Despite the interventions of Venice, the Ottoman Empire, and Russia, Stepan Maliy continued to rule Montenegro. Stepan Maliy was blinded by the premature explosion of gunpowder while supervising the construction of a road in 1770. He continued to rule the country from the Brceli monastery. In

August 1773, he was murdered in his monastery by a Greek hired by the Ottoman Governor of Iskodra. From the first moments of his reign, Stepan Maliy tried to end internal conflicts and restore order, not only by persuading his subjects but also by resorting to drastic measures. Consequently, he was able to bring peace and harmony to society. The foundations of the legislature and judiciary were laid for the first time in Montenegro, thanks to him.

Keywords: Stephen the Little, III. Peter, Montenegro, Ottoman State, Venice, Russia.

Giriş

III. Petro, Büyük Petro'nun kızı Anna'nın oğludur. Petro 13 yaşında iken, 1742'de teyzesi Yelizaveta Rus tahtına çıktıktan sonra Rusya'ya getirildi ve Ortodoksluğa geçirildi. III. Petro, 1745'te Çariçe Elizaveta tarafından ismini Ekaterina Alekseyavna olarak değiştiren bir Alman Prenses Sophie Augeste ile evlendi. Teyzesinin Ocak 1762'de ölümüyle Rus tahtına çıktı. Rus tahtında sadece 6 ay kalabildi. Bu altı ay içerisinde aldığı kararlarla kendisine karşı güçlü bir muhalefet oluştu. Eşi II. Ekaterina'nın da dâhil olduğu bir saray darbesiyle önce tahttan indirildi. Sonrasında da gözetim altında tutulduğu yerde öldürüldü. Şiddetli ishal nöbetinden öldüğü açıklandı ve Petersburg'da Aleksander Nevskiy Manastırı'na gömüldü. Rus devlet adamlarından Panin cenazenin teşhir edilerek gömülmesini tavsiye etti. Böylece daha sonrasında hala yaşadığı, bir yerlerde saklandığı ve tekrar ortaya çıkabileceği şeklindeki olası söylentilere de son verilebilirdi. Panin'in de istediği şekilde ziyaretçilerin eşliğinde III. Petro gömüldü¹. III. Petro'nun daha önceki Çar ve Çariçelerin gömüldüğü Peter ve Paul Kalesi katedraline değil de Aleksander Nevski Manastırına gömülmesi tebaası arasında şaşkınlık yarattı². Sonuç olarak ülke genelinde III. Petro yerine imparatora benzeyen bir askerin ve belki de balmumu heykelinin gömüldüğüne dair söylentiler yayılmaya başladı. Kısa süre sonra kendisinin III. Petro

¹ Robert K. Massie, *Çariçe Katerina*, Çeviren: Hakan Abacı, İstanbul 2020, s. 94;272;307;309.

² III. Petro, Büyük Petro'nun torunu olmasına rağmen henüz taç giymediğinden kutsanmış Çar ve Çariçelerle birlikte yatması doğru bulunmadığı için Aleksander Nevski Manastırına gömüldü. Massie, a.g.e., s. 309.

olduğunu iddia eden birçok sahtekâr ortaya çıktı³.

Onun ölümü sonrasında Rusya’da kendisinin III. Petro olduğunu iddia edenler içerisinde en ünlüsü Emelyan Pugaçev’dir. Kendisinin Rus Çarı III. Petro olduğunu iddia edenler sadece Rus topraklarında değil Rusya’dan kilometrelerce uzakta Karadağ’da da görüldü. Bu çalışmada kendisini başlangıçta Rus Çarı III. Petro olarak tanıtan ama Rus tahtında hiçbir zaman hak iddiasında bulunmayan ve hiçbir resmi yazışmada adını III. Petro olarak yazmayan⁴ Küçük Stefan’dan bahsedilecektir.

1766’da Venedik’in işgali altında olan Karadağ toprağı Maine’de kendisinin Rus Çar’ı III. Petro olduğunu iddia eden bir kişi ortaya çıktı. Kendisine Sırp Nemanjiç hanedanının temsilcilerinden birinin adını “Stepan’ı” aldı ve Küçük Stefan olarak bilindi⁵. Küçük Stepan zengin bir Karadağlı olan Vuk Markoviç’in yanında işçi olarak işe girdi. Tarım işlerine ek olarak insanları tedavi etmeye ve şifacı olarak ün yapmaya başladı⁶. Küçük Stefan bir gün efendisine bir sır olarak kendisinin Rus Çarı III. Petro olduğunu söyledi. Rus Hükümeti tarafından hayali ölüm ve cenaze töreni haberlerinin icat edildiğini bildirdi. Hapisten kaçıp Slav kabilelerini ve onların inançlarını Osmanlılar ve Latinlerin şiddetinden kurtarmaya geldiğini anlattı⁷. Vuk Markoviç ona inandı. Kısa sürede III. Petro’nun Karadağ’da ortaya çıktığına dair söylentiler yayılmaya başladı.

Çoğu sahtekâr gibi kimliğini dikkatle gizledi. Kökenine dair kasıtlı olarak çelişkili bilgiler verdi⁸. Daha önce Rusya’da bulunmuş olan Karadağlı kişilerden (1753-1759) Rus ordusunda görev yapan ve Büyük

³ V. A. Rizhov, Стефан Малый. Черногорские приключения «Петра III», <https://topwar.ru/163542-stefan-malyj-chernogorskie-prikljuhenija-petra-iii.html>.

⁴ V. A. Rizhov, Стефан Малый. Черногорские приключения «Петра III», <https://topwar.ru/163542-stefan-malyj-chernogorskie-prikljuhenija-petra-iii.html>.

⁵ Yu. P. Anşakov, “Çernogoriya- Slavyanskaya Tverdinya. Jizn Obşestva, Stanovleniye Gasudartstva”, *İstoriya Balkan: Vek Vosemnağtsatıy*, Otv. Red: V. N. Vinogradov, Moskva 2004, s. 364 ; A. G. Şeşeken, “Çernogorskiy Poet i Pravitel Petar II Petroviç Negoş, s. 301, https://inslav.ru/sites/default/files/2020_kaligangl_negosh_0.pdf.

⁶ . Anşukov, a.g.e, s. 365.

⁷ D. L. Mordovtsev, “Samozvanets Stepan Malıy”, *Russkaya Baseda*, Moskva 1860. № 1, s.17.

⁸ V. A. Sveşnikov, “Obraz Samozvantsa v Drame Petro Negoşa: Stepan Malıy”, *Vlast i Kultura. Sbornik Konferentsii*, Otv. Red.: A. Yu. Dvorničenko, Vip. Red: V.V. Vasilik, SaintPeterburg 2007, s. 250.

Dük Peter Fedoroviç (III. Petro) ile tanıştıran Marko Tanoviç, Rusya'yı ziyaret eden kesiş Theodosius Mrkoeviç ve Başrahip Jovan Vukiçeviç'de O'nun Rus Çarı III. Petro olduğunu iddia ettiler⁹. Ölümden kurtulduğu iddia edilen bir Rus İmparatoru'nun Karadağ'da ortaya çıktığı söylentisi hızlıca Venedik ve Rusya'ya ulaştı. Venedik Hükümeti kendisine bağlı Karadağ topraklarında sahtekâr birinin ortaya çıkarak ayrılıkçı unsurları harekete geçirme ihtimalinden endişe etmeye başladı ve harekete geçmeye karar verdi¹⁰. Venediklilerin endişe etmesi çok da yersiz değildi. Küçük Stepan Eylül 1767'de Karadağ'ın Maine eyaletinden, o zamanlar Venedik'e ait olan sahil şehirlerinden biri olan Budva'da okunması için bir bildiri gönderdi. Bildiride şunlar yazılıydı: "Biz yakında büyük olacak küçük Stepan'ız. İnsanlara henüz meyvelerin olgunlaşmadığını duyuruyoruz ama zamanı geldiğinde ve meyveler olgunlaştığında, insanlar içlerinde tükenmez hazineler, değerli taşlar, yakutlar, zümrütler, safirler, elmaslar, altın ve gümüşler bulacaklar ve bize inanan herkes istediği her şeye sahip olacak. Bize boyun eğenlere esenlik, eğmeyen kâfirlere ve asilerin vay haline: kılıçla yok edilecekler ve yalnızca sesimizin yükselmesini ve tüm canlıları yutmasını bekleyen denize atılacaklar...Vladika (Küçük Stepan) Karadağ'daki din adamlarını toplantıya çağırıyor. O'na tabii ol ve kötülüklerin varsa saflarından yok et. Karadağ halkına iyilik, sürekli barış, doğrulara, kutsala ve Sırp ayinlerine bağlı olmayı sunuyor..."¹¹ Stepan Malıy'ın biraz abartılı, tuhaf ve oldukça süslü ama kendinden emin ifadeleri Budva sakinleri üzerinde derin bir etki bıraktı. Bu bildiriden kısa bir süre sonra Rus Çarının Karadağ'da ortaya çıktığına dair söylentiler yayıldı. Özellikle yaşamları zor olan insanlar ona az ya da çok güvendiler. Hayatından başka kaybedecek şeyleri olmayan bu insanlar gelecekte kendilerine vaat edilen mutluluk adına harekete geçtiler¹². Karadağ'da bu tür insanların

⁹ V. A. Ryzhov, Стефан Малы́й. Черногорские приключения «Петра III», <https://topwar.ru/163542-stefan-malyj-chernogorskie-prikljuchenija-petra-iii.html>.; Sutulin Pavel İliç, Stepan Malıy ili Ljepetr Balkanskiy, "Russkiy Tsar", Çernogorii, <http://istoriya.ru/forum/index.php?showtopic=407>.

¹⁰ Sutulin Pavel İliç, "Степан Малы́й, или Лжепётр Балканский. "Русский царь" Черногории" (Küçük Stepan ya da Balkanların Sahte Petro'su. Karadağ'ın "Rus Çarı"), <http://istoriya.ru/forum/index.php?showtopic=407>.

¹¹ P. V. Petroviç, *Stepan Malıy Zagadka İstorii*, Belgrad 1996, s. 40; Mordovtsev, a.g.e s. 18.

¹² Mordovtsev, a.g.m., s. 18.

çokluğu kısa sürede Stepan'ın yanında birçok destekçisinin olmasını sağladı.

Venedikliler, III. Petro'nun gerçekten öldüğüne ve gömüldüğüne dair duyurularda bulundular. Çıkan söylentilerin asılsız olduğuna, yaptığı duyurularla halkın sakinliğini bozan yabancının bir çar değil, düzenbaz bir sahtekâr olduğunu kanıtlamaya çalıştılar. Rusya'da bulunup III. Petro'yu gören insanların Karadağ'a gelen bu yabancının Çar'a hiç benzemediğine dair yeminleri de bir işe yaramadı. Karadağlılar tüm bunlara inanmadılar¹³. Durumdan rahatsız olan Venedik Hükümeti, Albay Bubiç'i Küçük Stefan ile görüşmeye gönderdi. Bubiç yaptığı görüşme sonrasında çok zeki olan bu kişinin yüzünü dikkatlice incelediğini, III. Petro'nun portresiyle karşılaştırdığını ve ona çok benzer bulunduğunu söyledi. Rusya'nın Viyana'daki büyükelçiliğinin danışmanı G. Merk bu görüşmeyi anlatırken Bubiç'in Stepan'ın şansölyesi yapacağı Marko Tanoviç'in talimatıyla hareket ederek sahtekâra olası bir onur verdiğini ifade etti¹⁴. Bubiç'in de Stepan'ı gerçek Rus Çar'ına benzetmesi Karadağlıların ona daha çok ilgi göstermelerine neden oldu. Etrafındakilerin sayısı her geçen gün arttı.

Albay Bubiç ile görüşmesinden birkaç gün sonra 14 Ekim'de Karadağ'ın yaşlılar konseyi Stepan'ı kral olarak kabul etti. Böylece sahtekârın iktidara yükselişi başladı. Ekim ayının sonunda Çetine'de yaklaşık 7 bin kişinin katıldığı ülke çapında bir meclis toplandı. Meclis, Stepan'ı Rus İmparatoru ve aynı zamanda Karadağ'ın hükümdarı ilan etti. Stepan o sırada Maine'deydi ve Çetine meclisinin kararı kendisine 2 Kasım'da bildirildi. Metropolit Sava ilk başta bir şekilde hükümetin dizginlerini elinde tutmaya çalıştı. Sahte III. Petro'yu kınayan konuşmalar yaptı. Onun sahtekâr olduğuna dair yazılar yazdı. Bununla birlikte gerçek gücün giderek Stepan'da yoğunlaştığını anlayınca boyun eğmek zorunda kaldı ve Maine'ye geldi. Yine de Stepan'dan kurtulmaya çalışmaktan vazgeçmedi¹⁵. Sava, İstanbul'daki Rus elçisi A. M.

¹³ Mordovtsev, a.g.m., s.20.

¹⁴ Anşakov, s. a.g.m., s. 365.

¹⁵ Sutilin Pavel İliç, "Степан Малый, или Лжепётр Балканский. "Русский царь" Черногории" (Küçük Stepan ya da Balkanların Sahte Petro'su. Karadağ'ın "Rus Çarı"), <http://istoriya.ru/forum/index.php?showtopic=407>.

Obreşkov'a Karadağ'da bir sahtekârın ortaya çıkışı hakkında bilgi veren ve gerçek imparatoru sorduğu bir mektup gönderdi. Obreşkov cevap mektubunda III. Petro'nun ölümünü doğruladı ve "Ekselanslarınızın halkınızla aynı hataya düşmesine şaşırıldığını" ifade etti. Sonrasında olayı bildiren bir raporu St. Petersburg'a gönderdi. Başkentten gelen cevap sonrasında Sava'ya bir mektup gönderdi. Bu mektupta Küçük Stepan'a sahtekâr ve düşman" diye hitap etti. Obreşkov, Sava'dan "serseri" kovma talebiyle sert tonlu bir istekte bulundu. Bu mektup sonrasında Sava harekete geçti. Staneviçi Manastırında bir yaşlılar toplantısı düzenledi. Stepan'ı da bu manastıra çağırın Sava mektup hakkında yaşlılara bilgi verdi. Ancak Stepan'da O'nu Venedik senatosuyla gizli temaslarda bulunmakla, kilisenin değerli eşyalarını ve Rusya'dan gönderilen parayı yağmalamakla suçladı. Sonrasında toplantıya katılanlara reddedemeyecekleri bir teklif yaptı. Kiliseden çalınan mülkü geri almak ve burada bulunan vatanseverler arasında paylaşım teklifine kimse itiraz etmedi¹⁶. Sava'nın sürüleri, evi, manastırı ve diğer birkaç kilise anında yağmalandı. Sava ve yakınları gözaltına alındı. Kesişler dağıtıldı. Stepan bu kritik durumdan çok güçlü bir şekilde çıktı. 1766'da kapatılan İpek Patrikliğinin son Patriği Vasiliy Brkiç'i Sava'nın yerine getirdi. Patrik Vasiliy işbaşına geldikten sonra tüm Ortodoks Hristiyanları Stepan'ı Rus Çarı olarak tanımaya çağırdı¹⁷. Stepan böylece siyasi ve dini anlamda gün geçtikçe daha da güçlendi. İstediklerini daha kolay bir şekilde gerçekleştirdi.

Yaptığı Reformlar

Stepan Karadağ'da sosyal ve ekonomik alanlarda yaptığı reformlarla ülkeyi kalkındırmayı hedefledi. O sadece devlette yasal düzenlemeler yapmadı, o ayrıca Karadağ'da halkın huzurunu sağlamak için de çalışmalar yaptı. Yaptığı reformlar popülaritesinin artmasını sağladı¹⁸. Yapmış olduğu konuşmalarda dini söylemlerde bulundu. İnsanlara güzel

¹⁶ V. A. Ryzhov, Стефан Мальный. Черногорские приключения «Петра III», <https://topwar.ru/163542-stefan-malyj-chernogorskie-prikljuchenija-petra-iii.html>; Freydenberg, a.g.m., s.121; Vinogradov, a.g.m., s.126.

¹⁷ V. A. Ryzhov, Стефан Мальный. Черногорские приключения «Петра III», <https://topwar.ru/163542-stefan-malyj-chernogorskie-prikljuchenija-petra-iii.html>.

¹⁸ Sveşnikov, a.g.m., s. 250.

ahlakı aşılamaya çalıştı. Bu söylemleri din adamlarının desteğini almasını sağladı¹⁹.

Küçük Stepan Karadağ Kralı ilan edilir edilmez halkı bir toplantıya çağırdı ve onları barbarca olan kanlı intikam geleneğinden vazgeçmeye ikna etti. Birbirlerini affetmelerini tavsiye etti. Stepan'ın emirleri kutsal bir emirmiş gibi yerine getirildi. Stepan'ın iradesi herkes için o kadar büyüleyiciydi ki sert önlemleri Karadağlılar üzerinde o kadar güçlüydü ki, kimse yeni Kralın hoşlanmadığı bir şeyi yapmayı düşünmeye bile cesaret edemedi²⁰. Stepan'ın kişisel koruması olarak 15 kişilik bir müfrezesi vardı. Bu sayı 1772'de 80'e çıkarıldı. Bu müfreme Stepan'ı korumanın yanı sıra mahkemenin aldığı kararların infazını gerçekleştirmek için de çalıştı²¹. Stepan, Karadağ'da hüküm süren anarşiyi radikal önlemler almadan kaldıramayacağı için bazen acımasız önlemler almak zorunda kaldı. Ülkede düzeni yeniden sağlamaya ve özellikle kan davalarını ortadan kaldırmaya yönelik etkili tedbirler aldı. Kan davaları için ölüm cezaları getirdi. Cezaların infazı için özel bir müfreme tarafından kontrol edilen bir mahkeme kurdu. Stepan'ın emriyle bir hapisane inşa edildi. Bazı suçları Moskova geleneğine göre boğazlarına kadar toprağa gömerek cezalandırdı²². Hırsızlık ve soygun için ağır cezalar getirdi. Cinayet işleyen kişileri ölümle cezalandırdı, kaçması durumunda akrabaları onun yerine cezalandırıldı. Başkasının karısını alan herkes onu terk etmek zorunda kaldı. Ülkeden ayrılan herkesin de dönmesine izin verdi²³. Suç işleyip kiliseye sığınanları kiliseden aldı ve cezalandırılmalarını sağladı²⁴.

Küçük Stepan Karadağlıların komşu Venedik ve Osmanlı mallarına yönelik yağmalarını kınadı ve bunları durdurmaya çalıştı. Düzenli bir ordu oluşturmak için de önlemler aldı. Dağ geçitlerinde ve ülkedeki stratejik açıdan önemli diğer noktalarda nöbet noktaları kurdu. Ülke genelinde yolların döşenmesinde aktif olarak yer aldı. Yollar hem askeri hem de ekonomik olarak çok önemliydi. Yolların olmayışı Karadağ'ın iç

¹⁹ Freydenberg, a.g.m., s.129.

²⁰ Mordovtsev, a.g.m., s. 27.

²¹ V. A. Ryzhov, Стефан Малый. Черногорские приключения «Петра III», <https://topwar.ru/163542-stefan-malyi-chernogorskie-prikljuchenija-petra-iii.html>.

²² Anşakov, a.g.m., s. 369-370.

²³ Freydenberg, a.g.m., s. 121-122.

²⁴ Mordovtsev, a.g.m., s. 28.

bağlantıların gelişmesini engellemiştir. Hem iç hem de dış ticaret için yollar oldukça önemliydi ve Stepan bunun farkındaydı. Stepan daha önce Karadağ'da yürürlükte olmayan vergileri de uygulamaya koyma girişiminde bulundu. Her eve "Aziz Peter gününden" önce ödemesi gereken bir vergi yükledi. Vergi başlangıçta sadece Tsrnitskaya'da uygulandı. Stepan bunu tüm ülkeye yaymaya çalıştı. Ülkede erkek nüfusunu öğrenmek için bir nüfus sayımı başlatsa da bu sayım onun ölümünden sonra tamamlandı²⁵. Küçük Stepan en başından beri Rus yetkililerle ticari işbirliği kurabilmek için de temaslarda bulundu. Akdeniz'de bulunan Rus donanmasının sorumlusu A. G. Orlov ile (gerçek III. Petro'yu öldüren kişi) temasa geçti. Fakat bir yol yapımı sırasında barutun erken patlamasından dolayı kör kalışı birçok konuda olduğu gibi bu konuda da istediklerini yapamamasına neden oldu²⁶. Stepan yapmış olduğu reformlarla kabile nizamına alışmış olan Karadağ'da bir devlet düzeni oluşturmaya çalışmış, bunda kısmen de olsa başarılı olmuştur.

Venedik ile İlişkiler

Küçük Stepan Venediklere ait Karadağ topraklarının her yerine ateşli çağrılarını, bildirimlerini, manifestolarını gönderirken insanlara heyecan verici ve sevdikleri her şeyin vaatleriyle sürekli bir heyecan içinde tuttu. Marko Tanoviç Budva'da gittiği her yerde kalabalığa Küçük Stepan'ın bildirimlerini okudu. Kalabalıklar giderek arttı. Venedik Hükümeti Marko Tanoviç'i tutukladı. Sıradan insanlar kalabalıklar halinde sahtekârın tarafına geçti. Venedik tebaası arasında huzursuzluklar çıkmaya başladı. Bunun üzerine Venedik, Karadağ ile tüm sınır şehirlerini ve limanlarını savunma pozisyonuna sokmak için harekete geçti. Dalmaçya'nın çeşitli yerlerinde bulunan askeri müfrezelerini kalelere çekti²⁷. Venediklerin "kimliği belirsiz" olarak nitelendirdiği Küçük Stefan, Venedik kontrolündeki Karadağ topraklarından Venediklilerin kendisini tutuklama girişiminden dolayı Nisan 1768'de ayrıldı ve Karadağ'a geldi²⁸.

Venedikliler bölgenin huzurunu bozmaması ve kendisine ait üç kaleyi Novago, Kotor ve Budva'yı korumak için Karadağ'a küçük bir ordu ve donanma gönderdi. Ayrıca Venedik Hükümeti durumu Bosna ve

²⁵ Anşakov, a.g.m., s. 370.

²⁶ Sveşnikov, a.g.m., s. 249.

²⁷ Mordovtsev, a.g.m., s. 24.

²⁸ Anşakov, a.g.m., s. 367.

İşkodra'daki Osmanlı Paşalarına ve Bar ve Trebenya'daki sınır kalelerinin komutanlarıyla birlikte dostluğun bir göstergesi olarak İstanbul'a bildirdi²⁹.

Venedikliler, Dalmaçya'da Stepan'a giderek artan sempatiden rahatsızlık duyarak önce O'nu zehirleterek öldürmek istediler. Zehirleyene sığınma, tüm suçlarının affedilmesi ve nakit olarak 200 düka vaat ettiler. Tutulan kişiler bunu başaramadılar³⁰. Venedikliler, Boka'daki ajanlarıyla Karadağlıları kendi yanına çekmeye çalıştılar. Bunun yanısıra Nisan 1768'de Stepan'ın üzerine 4 bin kişilik bir müfreze gönderdiler. Stepan dağlara çekilmek zorunda kaldı. Ticari çıkarları Venedik Cumhuriyeti ile yakından bağlantılı olan Karadağlıların en zenginleri kralın varlığından memnun değildiler ancak halk Stepan'ı destekledi. Temmuz 1768'de Karadağ büyükelçileri Venediklerle müzakereye çalıştılar. Yanıt olarak Küçük Stepan'ın ülkeden sınır dışı edilmesini aldılar³¹. Karadağlıların bunu kabul etmeyişleri sonrasında Venedikliler harekete geçtiler.

Ekim 1768'de 15 bin kişilik Venedik ordusu harekete geçerek Budva şehrinde kamp kurdu. Diğer askeri birlikler ise Karadağ'ın batı sınırı boyunca Grahov'a konuşlandılar³². Bütün köyler Venedik ordusu tarafından işgal edildi. Halk korku içinde kaçtı. Venedikliler halka kitlesel baskılar yaptılar. Küçük Stepan'ın en aktif destekçilerinin evleri yakıldı. Dört savunucusu idam edildi. Yirmi üçü kadırgalara sürüldü. Birçoğunun mal varlığına el konuldu. En ağır zararı din adamları ve manastırlar gördü. Venedikliler sahtekâra sağladıkları destekten dolayı din adamlarına kötü davrandılar. Venediklerin sahildeki Stepan'a bağlı topluluklar arasında yaptığı tahribat sonrasında Karadağ'a ikinci darbeyi Osmanlı orduları vurdu³³.

Osmanlı Devleti İle Savaş

Karadağ halkı öteden beri isyankâr iken üzerlerine gönderilen ordu ile itaat altına alınmış, Osmanlı Devleti'ne cizye ödemeyi kabul

²⁹ V. Makuşev, "Samozvanets Stepan Malıy", *Ruskiy Vestnik*, İyul 1869, s.9.

³⁰ Freydenberg, a.g.m., s. 122-123.

³¹ V. A. Ryzhov, Стефан Мальный. Черногорские приключения «Петра III», <https://topwar.ru/163542-stefan-malyj-chernogorskie-prikljuchenija-petra-iii.html>.

³² Mordovtsev, a.g.m., s. 30.

³³ Freydenberg, a.g.m., s.123.

etmişlerdi. Birkaç seneden beri Osmanlı Devleti'ne ödemesi gereken cizyeleri ödemeyen ve isyan halinde olan Karadağ'da, krallık iddiasında bulunan Küçük Stepan ile eski İpek Patriği Vasilyos (Vasiliy) Karadağ halkının kendi aralarındaki ve çevresindeki kabileler arasında eskiden beri devam eden düşmanlıkları ve çatışmaları sonlandırarak onların Osmanlı Devleti'ne karşı isyan etmelerini sağladılar. Asiler kasaba ve köylerde yaşayan Müslümanlara saldırıp mallarını, eşyalarını ve hayvanlarını gasp etmeye başladılar. Hatta Podgoriçe, İşbozi, Jabyak ve Bar kalelerini istila etmeye kalkıştılar. Bunun üzerine Osmanlı Devleti isyanın bastırılması için Rumeli Valisi Vezir Silahdar Mehmet Paşa'yı görevlendirdi³⁴.

Venedikliler gibi Stepan'ı "şahsı meçhul" olarak isimlendiren Osmanlı Devleti, bölgedeki görevlilere bir an önce kalelerin tamiri ve eksik olan cephanelerinin tamamlanarak, zarar görülmesinin önüne geçilmesi emrini verdi. İslam topraklarına saldırıp zararlar verilirse isyancıları yok etmeleri bildirildi. İslam topraklarına yapılacak saldırılarda halkın zerre kadar zarar görmemelerine dikkat edilmesi istendi. Bu olaylar sırasında Venediklerle antlaşma şartlarına aykırı bir olaydan uzak durulması da tembih edildi³⁵. Yine Venediklilerle yapılan antlaşma gereğince Rumeli Valisi Mehmet Paşa'dan Karadağlıların Venedik topraklarına yaptıkları saldırılarında önlenmesi istendi³⁶.

Osmanlı Devleti'nin saldırısı öncesinde Küçük Stepan silah taşıyabilen herkesi kutsal savaşa çağırarak çok fazla asker toplamaya çalıştı. Ama bazı muhalifler ona itaat etmemeye ve hatta Osmanlı ordusuna ateş etmeden teslim olmaya hazırdı. Burada önemli rolü Venedikliler oynadı. Vekilleri aracılığıyla Karadağlılara her gün Stepan'ı terk etmeleri ve O'nu ve Vasiliy Brkiç'i Rumeli Vezirine ve Bosna Vezirine vermeleri için Karadağlılara telkinde bulundular. Eğer bunu yapmazlarsa kaçınılmaz olarak öleceklerini bildirdiler. Halk bölündü. Çoğunluk krallarının arkasında sarsılmaz bir şekilde dururken geri kalanlar ona destek vermediler³⁷. Venedikliler bu şekilde Stepan'ın gücünün

³⁴T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Cevdet-Dâhiliye (C.DH), 319-15939; C. DH. 286-14266; BOA. Cevdet-Zabtiye (C.ZB), 90-4498.

³⁵BOA. Bab-ı Asafi, Mühimme Defterleri, (A.DVNSMHHM.d), No:166, Hüküm 13.

³⁶BOA., Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı, (TS.MA.e.) No: 330-4.

³⁷Petroviç, a.g.e., s. 164.

azalmasını hatta onun teslim edilmesini sağlayarak Osmanlı Devleti'ne yardımcı olmaya çalışmıştır.

Stepan'ın etrafındakilerin giderek artması ve bu kişilerin bölgedeki Müslümanlara saldırıp zarar vermeleri hakkında Rumeli, İşbozi, Podgoriçe, İskenderiye ve Ülgünbar'dan İstanbul'a yazılar gönderildi. İsyanın bastırılması için Bosna Valisi Vezir Mehmet Paşa ile Rumeli Valisi Mehmet Paşa'nın iki koldan Karadağ'a saldırımları istendi. Ayrıca Bosna Valisine birçok yerden asker çekeceği için kaleler savunmasız kalabileceğinden dolayı gaflet içinde olmaması ve ona göre tedbirler alması da bildirildi³⁸.

Osmanlı Devleti askeri harekât öncesinde Küçük Stepan'a destek veren kabilelerin bu desteklerinden vazgeçirmeye yönelik girişimlerde bulundu. Kabilelere adamlar gönderilerek eylemlerinden vazgeçmeleri cizyelerini ödemeleri ve Stepan ile Patrik Vasiliy'i teslim etmeleri istendi. Karadağlıların öteden beri hilekar ve sözlerine güvenilmeyeceği tecrübe edilmiş olduğundan af dileseler bile nüfuzlu kişilerden rehinler alınması kararlaştırıldı. Af dilemez ve isyanlarında ısrar ederlerse mahvedilip yok edilmeleri, kale ve mabetlerinin de yıkılması emredildi³⁹.

Osmanlı Devleti aynı yönde bir hükmü Rumeli Valisi Vezir Mehmet Paşa'ya gönderdi. Mehmet Paşa'dan kendi kapı halkının yanı sıra kendisine bağlı beylerin askerleriyle Bosna Valisiyle irtibata geçip istişarede bulunarak Küçük Stepan ile Patrik Vasiliy'i ve onlarla birlikte hareket edenleri ortadan kaldırması istendi. Bu hareket sırasında isyancılara destek veren kabileleri bu destekten vazgeçirmek için bir takım vaatler veya tehditlerde bulunarak kendi yanlarına çekmeleri istenildi⁴⁰.

Karadağlıların itaatten ayrılmaları nedeniyle ortadan kaldırılmaları, kadın ve çocuklarının esir ve köle olarak alınması mal ile eşyalarının da yağma edilmesine dair şeyhülislamlık da bir fetva verdi⁴¹. Eski Prezrin sancağı Mutasarrıfı Ferhadzade İsmail Paşa'ya da ayrı bir hüküm

³⁸ BOA. A.DVNSMHH.d, No:166, Hüküm 14.

³⁹ BOA. A.DVNSMHH.d, No:166, Hüküm 14.

⁴⁰ BOA. A.DVNSMHH.d, No:166, Hüküm 17.

⁴¹ BOA. A.DVNSMHH.d, No:166, Hüküm 19.

gönderilerek yolları bilmesi ve gönderilecek askerin piyade olmasından dolayı acil olarak Bosna Valisine katılması istendi⁴².

Asilerin gücünü bölmek için Kuçe, Piper, Klement gibi kabilelere çeşitli vaatlerde bulunulduğu gibi gözleri korkutularak da ittifaklarının bozulması için görüşmeler yapıldı. Yapılan görüşmeler sonrasında kabilelerin bir kısmı asilerden ayrılarak Osmanlı Devleti'ne itaatlerini bildirdiler. Bu itaatlerinin devamı için kabilelerin önemli kişilerinden rehineler alındı⁴³. Rumeli Valisi Mehmet Paşa ile Bosna Valisi Mehmet Paşa ayrı kollardan Karadağ'da halkı kışkırtan Stefan'ın üzerine saldırmaya Karadağ'a girdiler⁴⁴. Asilerin bir kısmı kaçarak canlarını zor da olsa kurtardılar. Rumeli askerinin Belopavlik nahiyesine yaptığı saldırıda 46 köy yakılarak İstruga (Ostrog) boğazı ele geçirildi. Yine Rumeli askeri Çerniçe nahiyesini ele geçirerek bir çok yapıyı yıkıp, asileri kılıçtan geçirdi. Bu saldırı sırasında kadın ve erkekler esir olarak, eşya ile hayvanlar da ganimet olarak alındı⁴⁵.

Mücadele sırasında Stepan, Ostrog Boğazı'nda bir kaleye sığındı. Bu kale yıkılıp tahrip edilse de Stepan kaçmayı başardı. İsyancıların çoğu yok edildi. İsyancılar zor durumda kaldıklarından dolayı af dileyip cizye vermeyi kabul ettiler. Böylece Osmanlı'nın hâkimiyetini tanımış oldular. Karadağ halkının ileri gelenleri aman dileyerek rehinler gönderdiler. Padişah III. Mustafa başarisından dolayı Rumeli Valisi Mehmet Paşa'ya hilat ve kılıç, bu sefer sırasında hizmeti geçen diğer beylere de 20 adet hilat gönderdi. Karadağ halkı verdikleri söz üzerine kendilerini ayaklandıran Stepan ve Rahip Vasiliy Karadağ'a ve civardaki kalelere gelirse onları Osmanlı Devleti'ne teslim etmeyi kabul ettiler⁴⁶. Ayrıca her nahiyeden rehinler alınarak Karadağlıların bir daha isyan etmeleri engellenmeye çalışıldı. Alınan rehinelerin İskenderiye Mutasarrıfı Mehmet Paşa ile İskenderiye'ye götürülmesi ve orada kalmalarına karar verildi. Karadağlıların verdikleri cizye 1010 altından 490 altın zam yapılarak 1500 altına çıkarıldı. Nahiyelerin alınan kararlara aykırı hareket edip, Küçük Stepan ile Rahip Vasiliy geri dönünce onları tutuklayıp

⁴² BOA. A.DVNSMHH.d, No:166, Hüküm 20.

⁴³ BOA. C. ZB, No:90-4498.

⁴⁴ BOA. TS.MA.e, No:726-19.

⁴⁵ BOA. C. ZB, No:90-4498.

⁴⁶ BOA. TS.MA.e, No:726-19.

İskenderiye Mutasarrıfına teslim etmemeleri durumunda fazladan 20 bin kuruş ödemeyi kabul ettiler⁴⁷. Ayrıca vergilerini düzenli ödemeleri karşılığında rehinelere itina ile bakılacağı mal, eşya ve canlarının Müslümanlar gibi korunacağı bildirildi⁴⁸.

Osmanlı Devleti Rusya ile 1768'de başlayan savaş sırasında birçok bölgeden askerlerini Rus cephesine çekmesine rağmen Karadağ'daki isyandan dolayı İskenderiye Sancağı Mutasarrıfı Mehmet Paşa'yı, Rus seferine göndermeyerek Karadağ'daki isyanın bastırılması için Bosna Valisine yardımcı olarak bıraktı⁴⁹.

Rusya İle İlişkiler

Küçük Stepan'ın Karadağ'da III. Petro olarak kabul görmesi ve Karadağlıların buna inanması Ruslarla Karadağlıların arasının bozulmasına neden oldu. II. Ekaterina, kocasının hem de yurt dışında "dirilişine" son derece sinirlendi. Bu durum Rus Dış İşleri Bakanı N. İ. Panin'in İstanbul'daki Rus elçisi Obreşkov'a yazdığı mektubuna da yansdı. Panin mektubunda şunları yazdı. Stepan'ın belirmesi Karadağ halkının Rus sarayına karşı "düşüncesizliği, cahilliği ve nankörlüğüne bir delildir. Aksi halde bu dolandırıcının pohpohlu ve sinsi hikâyelerine böyle inanmaları nasıl açıklanır". Karadağlı "soyluların bir kısmı sahtekârın kılavuzluğu altında hırsızlık ve yağmalar yapmak için" ondan faydalanmıştır⁵⁰. Bu mektup sonrası Ruslar harekete geçerek Stepan'ın sahtekârlığını ortaya çıkarmaya çalışmıştır.

1768 baharında Viyana'daki Rus büyükelçiliğinin danışmanı G. Merk durumu açığa kavuşturmak ve sahtekârı ifşa etmek için Karadağ'a gönderildi⁵¹. Rusya, Merk'in görevini yerine getirmesi için mümkün olan her türlü yardımın sağlanmasını Venedik Hükümetinden bekliyordu. Rusya'nın Viyana Büyükelçisi D. N. Golitsin Venedik Senatosuna bu yönde yardım çağrısında bulundu. Fakat Venedik Hükümeti Rus diplomatına yardımın Osmanlı Devleti tarafından iç işlerine müdahale

⁴⁷ BOA, Ali Emiri, III. Mustafa (AE.SMST.III), No: 235-18610.

⁴⁸ BOA. TS.MA.e, No:726-19; BOA. C. ZB, No:90-4498.

⁴⁹ BOA. Hatt-ı Hümayun Tasnifi (HAT.), No: 151-6370.

⁵⁰ V. N. Vinogradov "Ekaterina II i Proriv Rossii Na Balkanı", İstoriya Balkan Vek Vosemnadtsatıy, Moskva ,(2004), s.126.

⁵¹ V. A. Ryzhov, Стефан Малый. Черногорские приключения «Петра III»,<https://topwar.ru/163542-stefan-malyi-chernogorskie-prikljuchenija-petra-iii.html>.

olarak görebileceğinden endişe ederek Merk'e yardımcı olmadı. Merk Venedik'in muhalefetine rağmen Kotor'a kadar gitti⁵². Fakat dağlardan geçmeye cesaret edemedi ve Viyana'ya geri döndü⁵³. II. Ekaterina bu duruma sinirlense de Anşakov'un ifade ettiği gibi, Merk'in tek başına Stepan'ı iktidardan uzaklaştırma şansı kesinlikle yoktu. Bu onun hayatına mal olabilirdi ve sonuç yine olumsuz olurdu⁵⁴. Burada şunu da belirtmek gerekir ki, yaptığı reformlarla Karadağlıların sevgisini ve güvenini kazanan Stepan'ı elinde askeri gücü olmayan Merk'in tutuklatması veya onu gözden düşürmesi çok da gerçekçi değildi.

Osmanlı Devleti ile başlayan savaş sırasında II. Ekaterina, Karadağlıların desteğini elde edip onları Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklandırmak için Prens Yu. V. Dolgorukov'u Karadağ'a gönderdi⁵⁵. Dolgorukov 9 subay ve 17 askerden oluşan bir ekip ve Venedik'ten temin ettiği barut, kuşun, tüfek ve kılıçla Karadağ'a geldi. Karadağlılar at ve katırlarla getirilenleri geçitlerden geçirerek Çetine'ye getirdiler⁵⁶. Dolgorukov Karadağlıların sevinç gösterileri ve saygısıyla karşılandı⁵⁷. II. Ekaterina'nın 19 Ocak 1769 tarihli manifestosunu Karadağlılara okuyarak Balkan Hristiyan halklarını Osmanlı egemenliğinden kurtarmak adına giriştikleri savaş hakkında bilgi verdi. Onları iman için birlikte hareket etmeye çağırırdı. Karadağlılar II. Ekaterina'ya sadakat yemini ettiler⁵⁸.

Dolgorukov, Küçük Stepan'ı ilk kez 13 Ağustos'ta Burçel Manastırında gördü. Dolgorukov bu ilk görüşmedeki izlenimlerini hatıratında şöyle anlatmıştır: "Konuşmaları, hareketleri ve hitapları onun anlamsız bir komedyen ya da aptal bir adam olduğuna inanmama neden oldu"⁵⁹. 17 Ağustos'ta Çetine'de bir toplantı düzenlendi. Bu toplantıya yaklaşık 2

⁵² Anşakov, a.g.m., s. 368.

⁵³ V. A. Ryzhov, Стефан Малаый. Черногорские приключения «Петра III», <https://topwar.ru/163542-stefan-malyj-chernogorskie-prikljuchenija-petra-iii.html>.

⁵⁴ Anşakov, "Rossiyskie Emissarı ..", s. 6.

⁵⁵ İ. İ. Leşilovskaya, "Yugoslavyanskiye Narodi", Vek Ekaterini II Dela Balkanskiye, Moskva 2000, s. 142.

⁵⁶ BOA, TS.MA.e, No:552-15; Freydenberg, a.g.m., s. 125.

⁵⁷ "İstoriçeskaya Svedeniya O Snoseniakh Rossii v Çernegoreyu", *Russkiy Arhiv v 1876 Kniga Vtoraya*, Moskva 1877, 258.

⁵⁸ Freydenberg, a.g.m., s. 125.

⁵⁹ S. M. Solevjev, *İstoriya Rossiya*, Kniga:XIV, Toma:27-28, Moskva 1965, s. 314.

bin Karadağlı, yaşlılar konseyi ve kilise yetkilileri katıldı. Toplantıda Dolgorukov, Stepan'ı bir sahtekâr olarak ilan etti ve orada bulunanlardan II. Ekaterina'ya bağlılık yemini etmelerini istedi. Eski Sırp Patriği Vasiliy'de Stepan'ı "barışı bozan ve ulusun kötü adamı" olarak ilan etti. Bu toplantıda olmayan Stepan bir gün sonra geldi ve hemen tutuklanarak hapse atıldı. Sorgulama sırasında kendisine neden III. Petro adını aldığı sorulduğunda şu cevabı verdi: " Bu adı Karadağlılar icat etti, ancak onları Osmanlılara karşı kendi yetkim altında birleştiremeyeceğim için caydırmadım"⁶⁰. Yine sorgulama sırasında sorulan nereli olduğuna dair soruya da Bosna kökenli bir Osmanlı olduğunu, birçok ülkeyi dolaştığını ve sonunda Karadağ'a geldiğini söyledi⁶¹. Stepan'ın Karadağ'da iki yıl hüküm sürmesine rağmen Dolgorukov'un onu hapsedirebilmesi Karadağ'da Rus etkisinin ve gücünün ne kadar fazla olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Dolgorukov, bir yandan Çetine'de müstahkemler yapmaya başlarken bir yandan da Karadağlı asilerin her birine sekizer altın bahşiş, sekizer dinar yevmiye ve tayinat dağıtarak asker topladı⁶². Ayrıca getirdiği silah ve cephaneleri kabile başkanlarına dağıttı. Onlara subaylar tayin ederek Müslümanlara saldırmalarını sağladı. Bu saldırılarda birçok kişi öldürüldü. Karadağlıları gemilerle Rus askerleri gelecek diye oyaladı⁶³.

Dolgorukov, cesur ve yeterince yetenekli bir askeri liderdi ancak iyi bir diplomat değildi. Yerel durumu ve Karadağ geleneklerini bilmeden açık sözlü hatta kaba davranarak başlangıçta onu coşkuyla kabul eden kabile başkanlarıyla tartıştı. Karadağ meselelerindeki baş danışmanı beklenmedik bir şekilde tutukladığı Stepan oldu. Onunla iletişim kuran Dolgorukov onun II. Ekaterina'nın gücüne meydan okuma niyeti ve buna fırsatının olmadığını gördü. Stepan'ın Karadağ'daki yönetiminin Rusya'nın çıkarına olduğu sonucuna vardı⁶⁴. 11 Ekim'de silahlı kişilerin Rus müfrezesinin konuşlandığı Tsetinsky manastırına saldırması, Osmanlı Devleti'nin de başına 5 bin düka ödül koyması onu

⁶⁰ V. A. Ryzhov, Стефан Малый. Черногорские приключения «Петра III»,<https://topwar.ru/163542-stefan-malyj-chernogorskie-prikljuchenija-petra-iii.html>.

⁶¹ Solevjev, a.g.e., s. 315.

⁶² BOA, HAT, No: 8-295.

⁶³ BOA. TS.MA.e, No: 813-67.

⁶⁴ V. A. Ryzhov, Стефан Малый. Черногорские приключения «Петра III»,<https://topwar.ru/163542-stefan-malyj-chernogorskie-prikljuchenija-petra-iii.html>.

endişelendirdi. Bazı Karadağlıların bu ödülü almak adına hareket edebileceğini düşünmesi ile Osmanlı Devleti'nin Karadağ'a saldırı için askeri hazırlık içinde olmasından⁶⁵ dolayı Karadağ'dan ayrılma kararı aldı⁶⁶. Ayrılmadan önce Stepan'ı serbest bırakarak ona bir Rus subay üniforması verdi. Bundan sonra II. Ekaterina'ya sadakatle hizmet edeceğine dair yemin ettirdi. Bunun dışında yanında getirdiği barut, kurşunun kalan kısmını da Stepan'a bırakarak Karadağ'dan ayrıldı⁶⁷. Karadağ'dan ayrılırken Stepan'ı serbest bırakıp ona Rus üniforması vermesi Stepan'ın otoritesinin eskisinden daha güçlü bir şekilde artmasını sağladı.

Küçük Stepan'ın Ölümü

Venedik ve Osmanlı Devleti'nin tehditleri Stepan'ın 1769 yazında düşman saldırılarına karşı güvenli bir yer olan Çermnitskaya Nakhia'ya taşınmasına neden oldu. O zamana kadar başkenti, büyük şansölye Marko Tanoviç'in evinin saraya dönüştürüldüğü Maine'deydi. Stepan Çermnitskaya Nakhia'da kendini devletin örgütlenmesine adadı. Böylece Karadağ'da gerekli dönüşümleri yaptıktan sonra daha rahat hareket edebileceği siyasi alana yönelecekti. Ancak talihsiz bir olay onun siyasi olarak harekete geçme fırsatından mahrum etti. 1770 sonbaharında başkentine yeni yol yapma çalışmaları sırasında barutun erken patlamasından dolayı zar zor hayatta kaldı. Kaya parçaları vücudunda yaraların oluşmasına ve gözlerinin kör olmasına neden oldu⁶⁸. Duvarlarının arkasından ülke hükümetinde yer almaya devam ettiği Brceli Manastırı'na götürüldü⁶⁹. Burada kendisine sadık Tanoviç ve Metropolitan Arseniy aracılığıyla ülkeyi yönetti⁷⁰. 1771'de 12 şeften

⁶⁵ Bu tarihlerde Osmanlı Devleti Bosna Valisi Vezir Mehmet Paşa ile İskenderiye Mutasarrıfı Mehmet Paşa'nın ortaklaşa bir hareketle isyanın batırılması hazırlıkları içerisindeydi. Bkz. BOA, (HAT.) No: 7-260.

⁶⁶ Freydenberg, a.g.m., s. 127.

⁶⁷ E. V. Tarle, *Çeşmenskiy Boy i Pervaya Russkaya Ekspeditsiya v Arhipelag (1769-1774)*, Moskva 2015, s. 54; Rızhov, a.g.l.

⁶⁸ Mordovtsev, a.g.m., s.43-44.

⁶⁹ Sutilin Pavel İliç, "Степан Малый, или Лжепётр Балканский. "Русский царь" Черногории" (Küçük Stepan ya da Balkanların Sahte Petro'su. Karadağ'ın "Rus Çarı"), <http://istonya.ru/forum/index.php?showtopic=407>.

⁷⁰ V. A. Ryzhov, Стефан Малый. Черногорские приключения «Петра III», <https://topwar.ru/163542-stefan-malyj-chernogorskie-prikljuchenija-petra-iii.html>.

oluşan yüksek mahkemeyi kurdu ve bu kişilerinde desteğiyle yine ülkeyi yönetmeye devam etti⁷¹.

Stepan, zamanının önemli bir kısmını arkadaşı Metropolit Arseniy ile sohbetle geçirdi. Osmanlı Padişahı III. Mustafa ordularını Karadağ'da meşgul eden Karadağ'ın kör kralını ne pahasına olursa olsun ortadan kaldırmaya kararlıydı. İşkodra Paşası Stepan'a suikast için 15 kese altın karşılığında Yunanlı Stanko Klasomunya'yı görevlendirdi⁷². Lir çalmayı iyi bilen Stanko Klasomunya, Küçük Stepan'ın güvenini kazanmayı başardı. Stanko suikast için kimsenin bulunmadığı bir zamanı seçti. Küçük Stepan'ın öldürüldüğü gün Metropolit, Sava'yı ziyaret etmek için Çetine'ye gitmişti. Diğer kesiler de sürülerine bakmaya gittiler. Küçük Stepan'ın hücresinin kapısında duran gardiyanlar uyuya kaldılar. Stanko liriyle Küçük Stepan'ın yanına geldi ve onu öldürerek başını kesti. Kendisine Rumeli veziri tarafından Stepan'ın başının ağırlığı kadar altın verildi. Vücudu Metropolit Arseniy tarafından Çermnitskiy kilisesine gömüldü⁷³. Böylece sahtekârın hikâyesi sona erdi. Karadağ kralı olmayı, ülkeyi birleştirmeyi ve hatta Rus İmparatorluğu'ndan gücünün onayını almayı başaran bir sahtekâr olarak hayata veda etti⁷⁴.

Küçük Stefan'ın tüm hayatı aşılmaz bir gizemle örtülmüştür. Kimse onun nereli olduğunu bilmez. Stepan birkaç Avrupa dilini bilen, Karadağ halkına hakkı hukuku tanıtan, tıpla ilgili bilgisi olan, Rusya tarihini bilen, Sırbistan'ın bağımsızlığını yeniden sağlamayı düşünen biridir. Rus tarihçi Mordovtsev'in yaptığı araştırmalar, sırlarını kimseye açıklamayan bu adamın, Karadağ, Venedik, Avusturya, Osmanlı ve Rusya'nın tüm arşivlerinin de onun kimliğini ortaya çıkarmaya yardımcı olamayacağını ortaya koyar⁷⁵.

Rus tarihçi A. P. Bajova Küçük Stepan ile ilgili üç önemli tespitte bulunmuştur. Bunlardan birincisi Karadağlı olmamasına ve orada çok uzun zaman yaşamamasına rağmen Karadağ'ın ihtiyaçlarını ve

⁷¹ Sveşnikov, a.g.m., s. 249.

⁷² Mordovtsev, a.g.m., s.44.

⁷³ Mordovtsev, a.g.m., s.45-46.

⁷⁴ Sutilin Pavel İliç, "Степан Малый, или Лжепётр Балканский. "Русский царь" Черногории" (Küçük Stepan ya da Balkanların Sahte Petro'su. Karadağ'ın "Rus Çarı"), <http://istorya.ru/forum/index.php?showtopic=407>.

⁷⁵ Mordovtsev, a.g.m., s.46.

geleneklerini iyi bilmesidir. İkincisi Rusya'daki olup bitenlerden haberdar olmasıdır. Üçüncü olarak ise askeri yanının güçlü bir kişi olmasıdır. Bajova'ya göre yapmış olduğu eylemler onun askeri bir adam olması ihtimalini arttırdığı yönündedir. Düzenli birliklerin kurulması ve onların eğitimlerinin verilmesi, Osmanlı Devleti'ne karşı savunma yapabilmek adına yollar inşa etmesi, nöbetçi karakollar kurması onun askeri deneyimli biri olabileceği izlenimi verdiğini söyler. Slavlar üzerine araştırmalar yapan P. A. Rovinsky, Stepan'ın geçmişine dair anlattığı hikâyelerde Rusya'dan çok bahsetmediğini, kendi anlatımlarında çoğunlukla Bosna-Hersek ve Dalmaçya'da bulunduğu, Avusturya'da bulunsa da sadece gelir arayan biri olarak bulunduğunu söyler. R. V. Petroviç, Küçük Stepan adlı çalışmasında Stepan'ın Boka Kotorskaya'ya Romanya, Sırbistan, Transilvanya, Eflak, Boğdan, Polonya, Arnavutluk'un kıyı bölgeleri Dalmaçya ve Venedik'ten gelebileceğini yazmıştır. Patrik Vasiliy, Stepan'ın menşeyini Hersek'teki Trebinje olarak açıklamıştır. Küçük Stepan'ın kendisi de Yu. V. Dolgorukov'a üç farklı bölge ismi söylemiştir. Bunlar Osmanlı egemenliğindeki Bosna, Yanya ve son olarak Dalmaçya. Sveşnikov'un araştırmalara göre de eldeki veriler Stepan'ın sosyal açıdan çok da ayrıcalıklı olmayan orta sınıf bir köylü olduğunu gösterdiğini ifade eder. Karadağ'a gelir gelmez Vuka Markoviç yanında işçi olarak çalışması bunu kanıtlayıcı nitelikte olduğunu söyler⁷⁶. Görüldüğü üzere birçok araştırmacı net ve kesin bir yargıda bulunamamış, bazı olaylardan yola çıkarak yorumlarda bulunabilmiştir.

Küçük Stepan, görme yetisini kaybettiği andan itibaren neredeyse tüm generalleri tarafından terk edildi. Uşağı Simo Suzza Karadağ'ı bile terk etti ve Arnavutluk'a yerleşti. Bakanları evlerine döndüler. Sadece Metropolit Arseniy, büyük Şansölye Marko Tanoviç ve Marko'nun yeni çağrılarına kapılan birkaç general Küçük Stefan'dan ayrılmadı. Marko Tanoviç, Küçük Stepan'ın öldüğünü hiçbir şekilde kabul etmedi. Hatta her yerde onun vaazını vermekten geri kalmadı. Onun ölmediğini, Osmanlı ve Venediklileri yatıştırmak için öldüğüne dair söylentinin çıkarıldığını ifade etti. Herkese Küçük Stepan'ın Rusya'ya gittiğini yakında oradan sayısız asker ve donanmayla geri döneceğini söyledi.

⁷⁶ Sveşnikov, a.g.m., s. 252.

Fakat bu söylediklerine pek çok kişi inanmadı⁷⁷. Zaten zaman içerisinde yalan söylediği de ortaya çıktı.

Sonuç

Küçük Stepan tarihte görülen sahte kral ya da çarlardan farklı bir hikâyesi olan bir kişidir. Tarihte görülen sahte kralların bir kısmının arkasında güçlü bir devlet vardır. Bu güçlü devlet rakibini zayıflatmak ya da ele geçirmek için onu kullanıp, askeri ve ekonomik anlamda verdiği destekle onun krallığı ele geçirmesini sağlardı. Buna verilecek en güzel örneklerden biri Rus tarihindeki Sahte Dimitri olayıdır. Bir diğer örnek kendisinin III. Petro olduğunu iddia eden Yemelyan Pugaçev'in başlattığı isyandır. O da Kazaklardan önemli bir destek almıştır. Biz bunları yani bir devletin askeri ya da ekonomik gücünü ya da etnik bir grubun desteğini aldığını Küçük Stepan olayında göremiyoruz. Zekâsıyla ve zengin birkaç Karadağlının ve din adamının desteğiyle krallığı ele geçirmiştir. Krallığı ele geçişi kansız ve kolay bir şekilde olmuştur. Bu durum biraz da Karadağ'ın sosyo-ekonomik ve kültürel durumu ile alakalıdır. Stepan'ın Kral olmasını sağlayan kişiler devlette önemli makamlara gelmişlerdir.

Küçük Stepan'ın Karadağ'daki varlığı başta sınır komşusu olmasından dolayı Venedik'i alakadar etmiştir. Yine Küçük Stepan'ın varlığı Karadağ'ı kendi egemenliği altında gördüğünden Osmanlı Devleti'ni ve Rus Çarının ölmediğini iddia etmesinden dolayı da Rusya'yı yakından ilgilendirmiştir. Bu üç devletten Venedik ve Osmanlı Devleti askeri müdahalelerle onu yenilgiye uğratsa da krallığını devam ettirebilmiştir. Yine Rusya'nın Karadağ'a gönderdiği Prens Dolgorukov'un onu tutuklamasına ve onun gerçek Rus çarı olmadığını söylemesine rağmen yine de Karadağlıların sevgisini ve desteğini kaybetmemiştir.

Bu durum bir kaza sonucu kör kalmasıyla da değişmemiştir. Kör kaldığı 1770'den suikast sonucu öldürüldüğü 1773 yılına kadar yani 3 yıl boyunca yine bir heyetle birlikte ülkeyi yönetmeye devam etmiştir. Bu durum onun Karadağlılar tarafından ne kadar çok sevildiğinin ve güvenildiğinin bir göstergesidir. Bu sevginin oluşumunda Karadağlılara vermiş olduğu vaatlerin yanı sıra yapmış olduğu reformlarla başta kan davasını bitirip ülkede huzuru sağlamanın önemli bir yeri vardır. Yaptığı reformlarla Karadağ'ı kabile nizamından çıkarıp düzenli bir ülke

⁷⁷ Mordovtsev, a.g.m., s.47-49.

haline getirmeyi kısmen de olsa başarmıştır. Kör kalışı bunu tam olarak gerçekleştirmesine engel olmuştur.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA),
Bab-ı Asafi, Mühimme Defterleri, (A.DVNSMHM.d), No:166, Hüküm 13-14-17-19-20.

BOA, Ali Emiri, III. Mustafa (AE.SMST.III), 235-18610.

BOA, Cevdet-Zabtiye (C.ZB),No:90-4498.

BOA, Cevdet-Dahiliye (C.DH), 319-15939.

BOA, C. DH. 286-14266.

BOA. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı, (TS.MA.e), No: 330-4.

BOA, TS.MA.e, No:552-15.

BOA. TS.MA.e, No:726-19.

BOA. TS.MA.e, No: 813-67.

BOA, Hatt-ı Hümayun Tasnifi (HAT.), No: 7/260.

BOA, HAT, No: 8-295.

BOA. HAT. 151-6370.

Kitap ve Makaleler

Anşakov, Yu. P., “Çernogoriya- Slavyanskaya Tverdinya. Jizn Obşestva, Stanovleniye Gasudartsva”, *İstoriya Balkan: Vek Vosemnadsatıy*, Otv. Red: V. N. Vinogradov, Moskva 2004.

Anşakov, Yu. P., “Rossiyskie Emissarı v Çernogorii Vo Vtoroy Polovine XVIII veka”, *Slavyavedenie*, No:5, 2020.

İliç, Sutulin Pavel, Stepan Malıy ili Ljepetr Balkanskiy, “Russkiy Tsar”, Çernogorii, (Küçük Stepan ya da Balkanların Sahte Petro'su. Karadağ'ın "Rus Çarı"), <http://istoriya.ru/forum/index.php?showtopic=407>, (Erişim Tarihi: 16.07.2023)

“İstoriçeskaya Svedeniya O Snoseniakh Rossii v Çernogoreyu”, *Russkiy Arhiv v 1876 Kniga Vtoraya*, Moskva 1877.

Leşilovskaya, İ. İ.. “Yugoslavyanskıe Narodı”, *Vek Ekaterini II Dela Balkanskiye*, Moskva 2000.

Makuşev, V., “Samozvanets Stepan Malıy”, *Russkiy Vestnik*, İyul 1869, s.9.

Massie, Robert K., *Çarıçe Katerina*, Çeviren: Hakan Abacı, İstanbul 2020.

Mordovtsev, D. L. Mordovtsev, “Samozvanets Stepan Malıy”, *Russkaya Baseda*, Moskva 1860. № 1.

Petroviç, P. V., *Stepan Malıy Zagadka İstorii*, Belgrad 1996.

Rızhov, A., Стефан Малый. Черногорские приключения «Петра III», <https://topwar.ru/163542-stefan-malyj-chernogorskie-priključenja-petra-iii.html>. (Erişim tarihi:10 Temmuz 2023).

Solevyev, S. M., *İstoriya Rossiya, Kniga:XIV*, Toma:27-28, Moskva 1965.

Sveşnikov, V. A., “Obraz Samozvantsa v Drame Petro Negoşa: Stepan Malıy”, *Vlast i Kultura. Sbornik Konferentsij*, Otv. Red.: A. Yu. Dvorničenko, Vip. Red: V.V. Vasilik, SaintPeterburg 2007.

Şeşeken, A. G.,Çernogorskiy Poet i Pravitel Petar II Petroviç Negoş, s. 301, https://inslav.ru/sites/default/files/2020_kaligangl_negosh_0.pdf, 12.07.2023, 17:30.

Tarle, E. V., *Çeşmenskiy Boy i Pervaya Russkaya Ekspeditsiya v Arhipelag (1769-1774)*, Moskva 2015.

Vinogradov, V. N. , “Ekaterina II i Proriv Rossii Na Balkanı”, *İstoriya Balkan Vek Vosemnadtsatıy*, Moskva 2004.

Extended Abstract

Peter III was the son of Anna, daughter of Peter the Great. When Peter was 13 years old, he was brought to Russia and converted to the Orthodox faith after his aunt Yelizaveta ascended the Russian throne in 1742.

Peter III married the German princess Sophie Augeste, who was renamed Yekaterina Alexeyavna by Tsarina Yelizaveta in 1745. He ascended the Russian throne upon the death of his aunt in January 1762. He could stay on the Russian throne for only 6 months. During these six months, a strong opposition grew against him with his decisions. He was first dethroned by a palace coup in which his wife Yekaterina II was also involved. Then, he was killed while under custody. It was announced that he died of a severe intestinal disease and was buried in the Aleksandr Nevskiy Monastery in Petersburg.

After his death, there were some people in Russia who claimed to be Peter III. The most famous among them was Yemelyan Pugachev. Persons claiming to be the Russian Tsar Peter III appeared not only in Russian territory but also in Montenegro, miles away from Russia. Today I will tell you about Stephen the Little, who initially claimed to be Tsar Peter III, but never claimed the Russian throne and never wrote his name as Peter III in any official correspondence.

By 1766, in the Venetian-occupied Montenegrin territory of Mainie, a man appeared claiming to be the Russian Tsar Peter III. He was employed as a laborer by Vuk Markovich, a wealthy Montenegrin. In addition to agricultural work, he began to treat people and became famous as a healer. One day, Stephen the Little confided in his master claiming that he was the Russian Tsar Peter III. He reported that the Russian government had invented fictitious news of his death and funeral. He explained that he had escaped from prison and had come to save the Slavic tribes and their faith from the violence of the Ottomans and Latins. Vuk Markovich believed him. Soon rumours began to spread that Peter III had appeared in Montenegro. Montenegrins, who had been to Russia before, also claimed that he was Peter III, the Russian Tsar.

The Venetians announced to the Montenegrins that Peter III was dead, but the Montenegrins did not believe it. The Venetian government, irritated with the situation, sent Colonel Bubich to meet Stephen the Little. After the meeting, Bubich said that he carefully analyzed the face of this very intelligent person, compared it with the portrait of Peter III and found it very similar to him. A few days after his meeting with Bubich, the Council of Elders of Montenegro recognized him as the king. He then met with Bishop Savva, the de facto ruler of the country. Savva also pledged allegiance to him. At the end of October, he was proclaimed the ruler of Montenegro after a meeting in Chetina, attended by many people from all over the country. A special

detachment was formed to protect Stephen the Little, initially consisting of 15 men and later increased to 80. When he traveled around the country for the first time in early November, he was greeted with enthusiasm everywhere.

The presence of Stephen the Little alarmed Venice, the Ottoman Empire, and Russia and caused them to take action. The Venetians sent troops to Montenegro in April and October 1768. In October 1768, a Venetian army of 15 thousand men mobilized and camped in Budva. Other troops were stationed in Grahov along the western border of Montenegro. All villages were occupied by the Venetian army. The inhabitants fled in fear. The Venetians carried out mass persecutions against the population. The houses of the most active supporters of Stephen the Little were burned. Four of his defenders were executed. Twenty-three were deported to galleys. Many had their property confiscated. The clergy and monasteries suffered the most. The Venetians mistreated the clergy for their support of the impostor. After the Venetians had wreaked havoc among Stephen's communities on the coast, the Ottoman armies struck a second blow.

Venice was not the only danger for Stephen the Little. He also had to fight with the Ottoman Empire. Montenegrins started to attack Muslims living in towns and villages, cut roads, and extort goods, belongings, and animals. When the rebellion was heard in Istanbul, the necessary amount of cannons, ammunition, and supplies were sent to the fortresses in the neighborhood.

The rebellion was violently put down and it was decided to exterminate the rebels. In addition, the military was authorized to take prisoners and loot. Sultan Mustafa III, who wanted the Montenegro question to be solved, asked not only the governor of Bosnia but also the governor of Rumelia to participate in the suppression of the rebellion with their gates and soldiers, as in past rebellions in Montenegro. In addition, men who knew the language and behavior of the rebels were sent to advise the tribes to leave Stephen the Little with various promises or intimidation.

They were told that if they obeyed, asked for forgiveness, and agreed to pay the Jizya, they would be pardoned. It was considered appropriate to take influential people hostage to be sure that they would repent and show remorse. If they insisted and continued their rebellion, they were to be severely punished.

The war between the Ottoman Empire and Montenegro took place on 8 September 1768. Although Silahdar Mehmed Pasha sent a letter of advice to the rebels before taking action, the rebels ignored the letter and did not leave Stephen the Little's side. The Ottoman armies defeated the rebels and entered

Montenegro in two columns. Most of the rebels were killed, but Stephen the Little managed to escape. The obedience of some of the rebels was ensured.

Thus, the Montenegrin rebellion was suppressed in early September 1768. Stephen the Little had to hide in one of the mountain monasteries for several months.

In the meantime, a political crisis arose between the Ottoman Empire and Russia. Russia's interference in Poland's internal affairs brought the Ottoman Empire and Russia into a state of war. The Ottoman Empire declared war on Russia on 8 October 1768. During this war, Russia sent agents and officers to the Balkan countries to turn the Christians in the Balkans against the Ottoman Empire. Ekaterina II sent Prince Dolgorukov to Montenegro to provoke the Montenegrins and expose Stephen the Little as an impostor. Prince Dolgorukov arrived in Montenegro in August 1769.

He said that Stephen the Little was an impostor and should be arrested. Through the efforts of Prince Dolgorukov and Bishop Sava, Stephen was captured and imprisoned on the upper floor of the monastery in Chetine. Dolgorukov was a brave and competent enough military leader, but not a good diplomat. Not knowing the local situation and Montenegrin customs, he was outspoken and even rude, quarreling with the heads of the tribes, who initially accepted him enthusiastically. His chief counselor in Montenegrin affairs was unexpectedly Stephen, whom he arrested. Communicating with him, Dolgorukov saw that he had no intention and no opportunity to challenge the power of Ekaterina II. He concluded that Stephen's rule in Montenegro was in Russia's interest. On 11 October, armed men attacked the Tsetinsky monastery, where the Russian detachment was stationed, and the Ottoman Empire put a bounty of 5,000 ducats on his head. As he thought that some Montenegrins might act in order to get this reward, and as the Ottoman Empire was in military preparation for an attack on Montenegro, he decided to leave Montenegro. Before leaving, he released Stephen and gave him a Russian officer's uniform. After that, he made him swear to serve Ekaterina II faithfully. Apart from this, he left Montenegro leaving the rest of the gunpowder and bullets he brought with him to Stephen. While leaving Montenegro, he released Stephen and gave him a Russian uniform, which helped Stephen's authority grow stronger than before.

In the summer of 1769, threats from Venice and the Ottoman Empire caused Stephen to move to Chermnitskaya Nakhia, a place safe from enemy attacks. Until then, his capital was in Maine, where the house of the great chancellor Marko Tanovic had been converted into a palace. In Chermnitskaya Nakhia, Stephen devoted himself to the organization of his state. Thus, having

made the necessary transformations in Montenegro, he was to turn to the political sphere, where he could act more freely. However, an unfortunate event deprived him of the opportunity to act politically. In the autumn of 1770, during the construction of a new road to his capital, he barely survived due to the premature explosion of gunpowder. Rock fragments caused injuries to his body and blinded his eyes. He was taken to the Brceli Monastery, behind whose walls he nevertheless continued to take part in the government of the country. Here, he ruled the country through his loyal Tanovic and Metropolitan Arseniy. In 1771, he set up the Supreme Court of 12 chiefs, and with their support, he continued to rule the country.

Stephen spent most of his time in conversation with his friend Metropolitan Arseniy. Mustafa III, the Ottoman Sultan, was determined to eliminate the blind king of Montenegro, who was keeping his armies busy in Montenegro, at any cost. He commissioned the Greek Stanko Klasomunya to assassinate Stephen, the Pasha of Iskodra, in exchange for 15 bags of gold. Stanko Klasomunya, who had a talent for playing the lyre, managed to win Stephen the Little's trust. Stanko chose a time when no one was around for the assassination. Stanko came to Stephen the Little with his lyre, killed him, and cut off his head. He was given gold equal to the weight of Stephen's head by the Vizier of Rumelia. His body was buried in the Chermnitsky church by Metropolitan Arseniy. Thus ended the story of the impostor. He passed away as an impostor who managed to become the king of Montenegro, unite the country, and even receive confirmation of his power from the Russian Empire.

From the very beginning of his reign, Stephen the Little tried to end internal conflicts and restore order, not only by persuading his subjects but also by resorting to drastic measures. As a result, he managed to restore peace and harmony in society. Thanks to him, the foundations of the legislature and judiciary were laid for the first time in Montenegro. He introduced severe penalties for theft and robbery. He punished people who committed murder with death, and in case of escape, his relatives were punished in their place. Anyone who took another man's wife had to leave her. He also allowed anyone who left the country to return. Those who committed crimes and took refuge in the church were taken from the church and punished. He forbade blood feuds. He imposed very severe penalties to punish criminals and closely monitored the execution of the sentences. He took measures to strengthen the defense of Montenegro. For this purpose, he ensured the laying of roads and the construction of fortresses in the country. All this contributed to internal stability in the country. Thus, Stephen the Little managed to rule Montenegro for 7 years despite the interventions of Venice, the Ottoman Empire, and Russia.